

Wpływ elektronów d na stan podstawowy wybranych międzymetalicznych związków ziem rzadkich i aktynowców.

Grzegorz Chajewski

Streszczenie

Głównym celem pracy było zbadanie wpływu elektronów d na stan podstawowy wybranych grup związków międzymetalicznych na bazie metali ziem rzadkich i aktynowców poprzez systematyczne scharakteryzowanie właściwości strukturalnych, termodynamicznych i transportowych tych układów.

Badania przeprowadzono na dwóch grupach materiałów. Pierwszą z nich były trzy rodziny związków RT_2M_2 z atomami R posiadającymi zapełnioną lub pustą podpowłokę f , mianowicie YT_2Si_2 , YT_2Ge_2 i LuT_2Si_2 (T - metal przejściowy). Ich charakteryzację wykonano na próbkach polikrystalicznych za pomocą pomiarów proszkowej dyfrakcji rentgenowskiej, ciepła właściwego oraz oporu elektrycznego. Analiza danych eksperymentalnych ujawniła, że w tych rodzinach wszystkie badane związki wykazują proste zachowanie metaliczne i tylko fazy zawierające Pd lub Pt ulegają przejściom fazowym do stanu nadprzewodzącego w najniższych temperaturach.

Bardziej szczegółowe badania właściwości związków nadprzewodzących przeprowadzono na polikrystalicznej próbce YPt_2Si_2 oraz monokryształach YPd_2Si_2 , YPd_2Ge_2 i $LuPd_2Si_2$. Wszystkie te związki wydają się być konwencjonalnymi nadprzewodnikami typu II, jednak pewne cechy nadprzewodnictwa typu II/1 zaobserwowano w YPd_2Ge_2 . Związek ten wykazuje również wyjątkowo trudne do zniszczenia nadprzewodnictwo powierzchniowe, z polem krytycznym H_{c3} około 20 razy wyższym niż H_{c2} . Niższy (choć wciąż wysoki) stosunek H_{c3}/H_{c2} wynoszący około 3,4 został oszacowany dla YPd_2Si_2 . Co ciekawe, w przypadku YPt_2Si_2 współczynnik ciepła właściwego C_p/T wykazuje w najniższych temperaturach wyraźny wzrost, który jest podobny do zaobserwowanego dla YFe_2Ge_2 . Z kolei dla YPt_2Si_2 i $LuPd_2Si_2$ uzyskano pewne wyniki wspierające scenariusz nadprzewodnictwa dwuprzerwowego.

Drugą grupą badanych materiałów były trójskładnikowe germaniki U_3TGe_5 . Dla tej rodziny pomiary ciepła właściwego, oporu elektrycznego i magnetooporu wykonane na próbkach polikrystalicznych wykazały wyraźną zależność właściwości fizycznych od rodzaju metalu przejściowego. Zaobserwowano, że związki zawierające pierwiastki d -elektronowe z tej samej grupy układu okresowego wykazują podobne zachowanie. Podczas gdy U_3TiGe_5 jest ferromagnetykiem poniżej $T_C = 73$ K, temperatury uporządkowania U_3VGe_5 i U_3NbGe_5 są około trzy razy niższe (odpowiednio $T_N = 24$ K oraz $T_C = 23$ K), a w U_3CrGe_5 , U_3MoGe_5

i U_3WGe_5 uporządkowania magnetycznego nie obserwuje się co najmniej do temperatury 2 K. Ponadto, układy z $T = Cr, Mo$ i W wykazują pewne cechy wskazujące na obecność fluktuacji spinowych. Różnica w obserwowanych właściwościach fizycznych związków U_3TGe_5 może wynikać z konkurencji uporządkowania magnetycznego i silnej hybrydyzacji pasm $5f$ oraz d .

Analiza wszystkich wyników eksperymentalnych została wsparta obliczeniami struktury elektronowej, które pokazują, że cząstkowa gęstość stanów związana z elektronami d przesuwa się w kierunku niższych energii wraz z wypełnieniem podpowłoki d . Ta zmiana powoduje modyfikację gęstości stanów na poziomie Fermiego, a w konsekwencji wpływa na właściwości fizyczne związków. Można wyciągnąć ogólny wniosek, że w badanych materiałach wraz ze wzrastającym wypełnianiem orbitali d stan podstawowy zmienia się z magnetycznie uporządkowanego (o charakterze wędrownym) w paramagnetyczny (lub nawet nadprzewodzący).